

GOSPODARSTVO

UVOD U EKONOMIJU

EKONOMIJA I GOSPODARSTVO

EKONOMIJA

- grč. *oikos* – kuća, kućanstvo; *nomos* – zakon, pravilo, red
- grč. *oikonomija* – gospodarstvo, upravljanje gospodarstvom

EKONOMIJA je znanost koja proučava način na koji društva upotrebljavaju **ograničene resurse** za **proizvodnju** korisnih **dobara** i kako ih **raspodjeljuju** između različitih skupina ljudi

- **1776. g.** Adam **Smith** – *Bogatstvo naroda* – godina nastanka ekonomije kao znanost

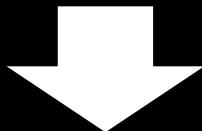
GOSPODARSTVO – ljudska **djelatnost** koju čine **proizvodnja**, **potrošnja** i **razmjena**

- *nacionalno i globalno gospodarstvo*

PODRUČJA EKONOMIJE

- dva su osnovna područja ekonomije:

MAKROekonomija

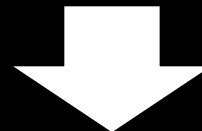

- proučava funkcioniranje
gospodarstva u cjelini

primjer: *ministar gospodarstva predložio je smanjenje stope PDV-a za 10%*

(kako će to utjecati na gospodarstvo RH)

MIKROekonomija

- proučava ponašanje
pojedinačnih dijelova gospodarstva kao što su poduzeća i kućanstva tj. proizvođači i potrošači, te **odnose među njima**

primjer: *Slavonska je banka od EBRD-a dobila zajam od 20 milijuna eura*

(kako će to utjecati na Slavonsku banku)

MAKROEKONOMIJA PROUČAVA

1. ukupnu proizvodnju dobara i usluga **u zemlji**
2. porast cijena (**općenito**)
3. broj zaposlenih i nezaposlenih **u zemlji**
4. **sveukupnu ponudu** robe u zemlji
5. **potrošnju pojedinih roba** u zemlji

MIKROEKONOMIJA PROUČAVA

1. ponašanje **potrošača** (*potrošnju i potražnju*)
2. porast cijene **jednog proizvoda**
3. broj zaposlenih i br. otpuštenih **u jednom poduzeću**
4. tržište **jednog proizvoda**
5. troškove **jednog proizvoda**

– makroekonomija se temelji na mikroekonomiji, pa se stoga **ne mogu promatrati kao dva zasebna područja ekonomije**

EKONOMIJA

- primjer kako promjena jedne jedinice gospodarstva ili djela gospodarstva utječe na mnoge druge jedinice

POSLJEDICE

- kiosk brze hrane kupuje manje kruha i salame, što smanjuje proizvodnju kruha i salame, vodi manjim plaćama u tim djelatnostima i manjoj zaposlenosti
- štand sa sladoledom povećava prodaju, što dovodi do veće potražnje mlijeka i porastu plaća i zaposlenosti radnika u mliječnoj industriji

5

MIKRO i MAKRO primjer

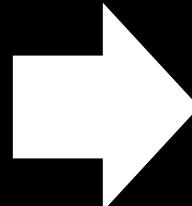
- atraktivni novi modeli automobila stimuliraju potrošače na kupnju, što povećava nacionalni dohodak
- visoka razina nacionalnog dohotka povećava prodaju u automobilskoj industriji

MIKROEKONOMSKI FAKTORI

ponašanje potrošača
(potrošnja i potražnja)

MAKROEKONOMSKI FAKTORI

rast BDP-a

ZAKON OGRANIČENOSTI

- Zemlja ima **ograničene resurse**, a ljudi **neograničene želje**
- **ključni problem** kojim se bavi ekonomija – kako odabratи uporabu ograničenih resursa za zadovoljavanje neograničenih želja

ZAKON OGRANIČENOSTI – dobra su rijetka jer **nema dovoljno resursa** kako bi se proizvela **sva dobra koja ljudi žele** potrošiti

- osnovni problem svakog gospodarstva je **povezivanje ograničenih resursa i neograničenih želja**
 - *niti jedna država na svijetu nema dovoljno resursa za zadovoljiti želje cjelokupnog stanovništva*

OPORTUNITETNI TROŠAK

- čovjekove **želje** su uvijek veće od čovjekovih **mogućnosti**
- odabir jedne želje znači odricanje od druge želje – ta druga želja od koje se odustaje naziva se **oprotunitetni trošak**

OPORTUNITETNI TROŠAK – druga najbolja opcija od koje se **odustaje**

- odluka da se za nešto troši **više** automatski znači da se za nešto troši **manje**

OGRANIČENI DOHODAK

(prisiljeni smo na odabir)

ULAZNICA ZA
KONCERT

ILI

CD

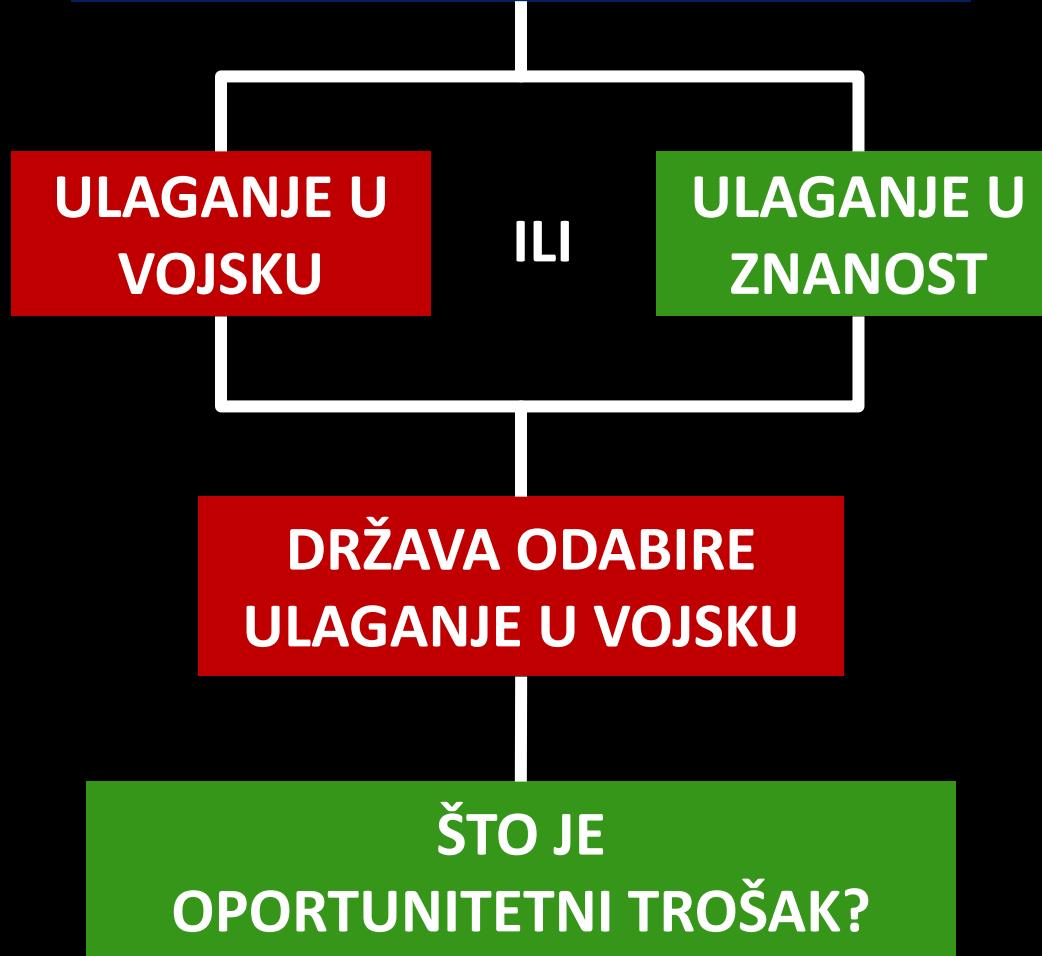
vaš je IZBOR
ulaznica za koncert

OPORTUNITETNI TROŠAK
je CD od kojeg ste odustali

OPORTUNITETNI TROŠAK – odricanje od
sljedeće najpoželjnije mogućnosti

OGRANIČENI PRORAČUN

(država je prisiljena na odabir)

EKONOMIJA

ŽELJE

želje su
neograničene

IZBOR

RESURSI

resursi su
ograničeni

što znači da sva
ekonomski dobra imaju
**OPORTUNITETNI
TROŠAK**

EKONOMSKA DOBRA

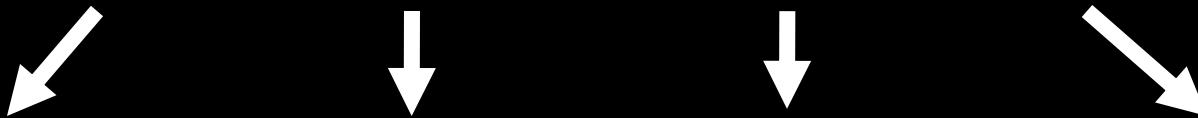
DOBRO – sredstvo koje može zadovoljiti neku potrebu (**ograničena** i **neograničena** dobra)

- **neograničena** dobra ili **slobodna** dobra – ona dobra kojih u prirodi ima u beskonačno velikim količinama (zrak, sunčeva toplina, svjetlost, more...)

EKONOMSKO DOBRO – svaka stvar ili usluga koja je **željena** i **ograničena**

- ekomska dobra se dijele na **PROIZVODE** i **USLUGE**
- **PROIZVODI** – opipljiva dobra koja se **ne moraju potrošiti** čim su proizvedena već se **mogu skladištiti kao zaliha** za buduću potrošnju
- **USLUGE** – neopipljiva dobra koja se **ne mogu skladištiti niti prenositi**

ČINITELJI PROIZVODNJE

PRIRODNI IZVORI

RAD

KAPITAL

PODUZETNIŠTVO

KATEGORIJA	DEFINICIJA	PRIMJERI
prirodni	prirodne sirovine koje koriste ljudi u proizvodnji (<i>energija i materija iz prirode</i>)	ugljen, nafta, Zemljina površina, šume, željezna ruda, voda za piće
rad	fizičke i umne sposobnosti ljudi koje koriste u proizvodnji dobara i usluga	zidar, kuhar, konobar, učitelj, znanstvenik, menadžer
kapital	dobra koja se koriste za proizvodnju drugih dobara i usluga (razlikujemo kapitalno i potrošačko dobro)	skladišta, vlak, uredski stol, bušilica, računalo, električni motor, financijski kapital
poduzetništvo	sposobnost organiziranja proizvodnje , pronalaska inovacija i preuzimanja rizika	ljudi koji razvijaju poduzetništvo ili ga vode

DOBRO

sredstvo koje može zadovoljiti neku **potrebu**

**NEOGRANIČENA
(SLOBODNA)
DOBRA**

svaka stvar ili usluga koja je **željena i ograničena**

**OGRANIČENA
(EKONOMSKA)
DOBRA**

u prirodi ih ima **u beskonačno velikim količinama** (zrak, sunčeva toplina, svjetlost, more...)

PROIZVODI

opipljiva dobra koja se **mogu skladištiti** kao zalihe

USLUGE

neopipljiva dobra koja se **ne mogu skladištiti** niti prenosi

ČINITELJI PROIZVODNJE

PRIRODNI
IZVORI

RAD

KAPITAL

PODUZETNIŠTVO

KAPITALNO DOBRO

POTROŠAČKO DOBRO

TEMELJNA EKONOMSKA PITANJA

- **zbog ograničenosti činitelja proizvodnje** (*prirodnih izvora, kapitalnih dobara, rada i poduzetništva*), svaka zemlja može u bilo kojoj godini proizvest određenu količinu dobara
- postoje **tri pitanja** na koja mora odgovoriti gospodarstvo svakog društva:
 1. **ŠTO** proizvoditi (*koja dobra i usluge*)
 2. **ZА KOГA** proizvoditi
 3. **НА KOJI НАČИН** proizvoditi

ŠTO PROIZVODITI

- što proizvoditi (*što tržište traži*) **odlučuju potrošači** svojim dohotkom
- u tržišnim gospodarstvima potrošači putem **tržišnog mehanizma** (mehanizmi ponude i potražnje) izabiru koja dobra proizvesti

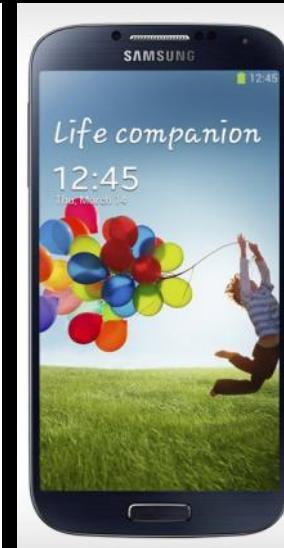

KAKO PROIZVODITI

- to je određeno **konkurencijom** među proizvođačima i **tehnologijom** kojom se raspolaze
- kako proizvoditi:
 1. pojedinačno – brodovi
 2. serijski – automobili
 3. masovno – žarulje, kruh, pivo...
- **konkurenca** prisiljava proizvođače na odabir najbolje metode ako žele zaraditi više
- gospodarski izazov je proizvesti dobra ili usluge **uz što manji oportunitetni trošak** (*npr. košenje trave*)

ZA KOGA PROIZVODITI

- za koga proizvoditi **odlučuje se na tržištu**
- ako tržište **ne prihvaca** proizvod proizvođač ga **neće proizvoditi**
- proizvod može biti kvalitetatan ali ga tržište ne prihvaca
- za koga proizvoditi **ponekada odlučuje i država**
(npr. za vojsku u vrijeme rata)

ALTERNATIVNI EKONOMSKI SUSTAVI

- ovisno o odgovoru na tri temeljna ekonomski pitanja, razlikujemo **četiri tipa gospodarstva**:
 1. OBIČAJNO
 2. KOMANDNO ili PLANSKO
 3. TRŽIŠNO
 4. MJEŠOVITO

OBIČAJNO GOSPODARSTVO

- uglavnom su bila zastupljena u prošlosti
- jak utjecaj **tradicije**
- proizvodnja **za vlastite potrebe**
- stočarsko-nomadska plemena (stočarstvo), primitivna poljoprivreda, zanimanje se prenosi sa oca na sina...
- mogu se naći u nekim **industrijski nerazvijenim područjima svijeta** u kojima nema nacionalnog gospodarstva (*Etiopija, Bangladeš, Somalija itd.*)
 - Somalija – 75% stanovništva bavi se nomadskim stočarstvom

KOMANDNO ILI PLANSKO GOSPODARSTVO

- plan za gospodarstvo donosi se na najvišoj državnoj razini
*(što, kako i za koga će se proizvoditi **odlučuje država**)*
- **faktori proizvodnje** su u većini slučajeva **u državnom ili društvenom vlasništvu** (*danas Sj. Koreja, Kuba i Kina, prije Jugoslavija, SSSR, Istočni blok*)
- donose se „gospodarski planovi“ (*npr. petoljetke u SSSR-u*)

TRŽIŠNO ILI LAISSEZ-FAIRE GOSPODARSTVO

- u tržišnom gospodarskom sustavu dominira **načelo slobodnog tržišta**
- laissez-faire (*fra. pustite neka svatko čini što hoće*) osnovna je krilatica klasične ekonomije a podrazumjeva **da se stvari na tržištu same od sebe odvijaju**
- cijena se formira na temelju **ponude i potražnje**
- **mala ili gotovo nikakva uloga države**
- pojedinci i privatna poduzeća donose odluke o proizvodnji roba **koje im donose najveći profit**

Komandno gospodarstvo

Tržišno gospodarstvo

MJEŠOVITO GOSPODARSTVO

- većina danas razvijenih gospodarstava je mješovita jer nemaju obilježja samo jednog gospodarskog sustava
- odluke se donose dijelom preko tržišta, dijelom državnom regulacijom i dijelom se zasnivaju na običajima
- država ispravlja neuspjeh tržišta i brine se o makroekonomskoj stabilnosti
- kad se država upliće u tržište putem zakona (*poreza, subvencija, poticaja, regulacije kamata*) to se zove **DRŽAVNI INTERVENCIJONIZAM** ili **UTJECAJ VIDLJIVE RUKE**
- tamo gdje se država ne upliće kažemo da djeluje **tržište** (utjecaj) **NEVIDLJIVE RUKE** – što je danas vrlo rijetko

TIPOVI GOSPODARSTAVA

OBIČAJNO

KOMANDNO
ILI PLANSKO

TRŽIŠNO

MJEŠOVITO

- kad se **država upliće** u tržište putem zakona (*poreza, subvencija, poticaja, kamata*) to se zove **DRŽAVNI INTERVENCIONIZAM** ili **UTJECAJ VIDLJIVE RUKE**

- tamo gdje se **država ne upliće** kažemo da djeluje **TRŽIŠTE NEVIDLJIVE RUKE**

TRŽIŠTE

TRŽIŠTE – mjesto sučeljavanja ponude i potražnje i formiranja cijena

- tržište je **mehanizam** putem kojeg kupci i prodavači **određuju cijenu i količinu** nekog dobra
- nastanak i razvoj tržišta rezultat je **potrebe za trgovinom**, tj. **razmjenom proizvoda** između mnogih specijaliziranih proizvođača i potrošača
- kada ne bi bilo tržišta, pojedinci bi bili ograničeni u svojoj potrošnji na ono što mogu sami proizvesti

TRŽIŠTE

- **PODJELA TRŽIŠTA**
 1. PREMA **PROSTORNOM OBUHVATU** – lokalno, regionalno, nacionalno, međunarodno...
 2. PREMA **VRSTI PREDMETA RAZMJENE** – tržišta različitih dobara (*npr. tržište kože, dijamanata, tržište rada, vrijednosnih papira, devizno tržište...*)

OSNOVNE FUNKCIJE TRŽIŠTA

1. **SELEKTIVNA** – ono što je **traženo** bit će **prodano**, a ono što **nije**, ostat će **neprodano** (*npr. svake godine na štandovima je nešto novo hit – laseri, fidget spinneri, skateboardi, tamagočiji...*)
2. **ALOKACIJSKA** – razmještanje resursa i proizvoda **tamo gdje su najpotrebniji** (*npr. sportski rezervi za vrijeme sportskih događanja, sladoled ljeti...*)
3. **DISTRIBUCIJSKA** – **raspodjela** ukupno ostvarenog **profita** (npr. ako poduzetnik ostvari veću zaradu, povisit će plaću radnicima)
4. **INFORMACIJSKA** – poduzetnik može **koristiti informacije koje mu tržište nudi** kako bi mogao procijeniti **što proizvoditi i koje promjene uvesti** (*ekonomiziranje informacija s tržišta*)
5. **RAZVOJNA** – unosi se **racionalnost** u gospodarske djelatnosti te se poduzetnici konkurencijom prisiljavaju na **stalnu brigu o razvoju**

PONUDA

mjesto **sučeljavanja** ponude i potražnje i **formiranja cijena**

POTRAŽNJA

TRŽIŠTE

tržište je **mehanizam** putem kojeg kupci i prodavači određuju **cijenu** i **količinu** nekog **dobra**

tržišta različitih dobara

PREMA PROSTORNOM OBUHVATU

LOKALNO

REGIONALNO

MEĐUNARODNO

GLOBALNO

FUNKCIJE TRŽIŠTA

SELEKTIVNA

DISTRIBUCIJSKA

ALOKACIJSKA

INFORMACIJSKA

RAZVOJNA

PREMA VRSTI PREDMETA RAZMJENE

TRŽIŠTE ROBE

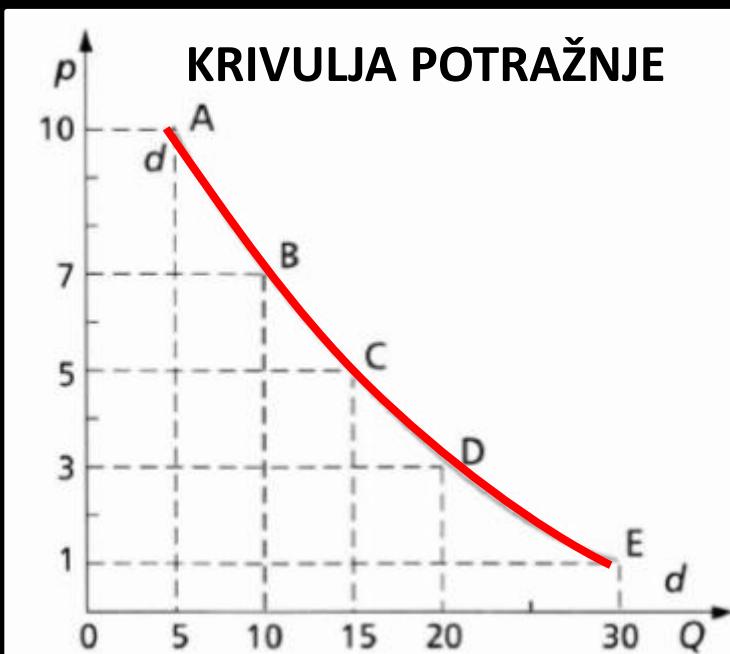
TRŽIŠTE RADA

TRŽIŠTE DIONICAMA

DEVIZNO TRŽIŠTE

POTRAŽNJA

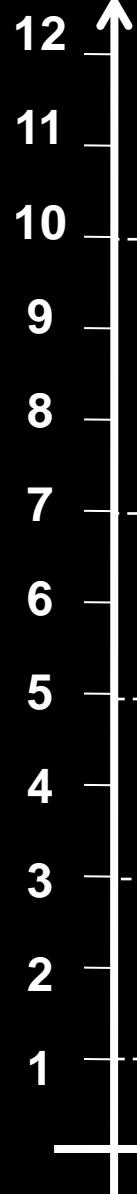
- ukupna količina dobara i usluga koje će **potrošači kupiti** po određenim **cijenama** na određenom **tržištu** i u određenom **vremenu**
- kolika **količina** dobara će biti prodana ovisi o njihovoj **cijeni**
- **OPĆI ZAKON POTRAŽNJE** – kad **cijena** dobra **raste**, **potraživana** se količina **smanjuje**, i obrnuto

SKALA POTRAŽNJE KUKURUZA

Situacija	Cijena p (kn)	Potraživana količina Q (tisuća tona)
A	10	5
B	7	10
C	5	15
D	3	20
E	1	30

CIJENA

Ijudi ne kupuju
jer je **preskupo**

smanjenjem
cijena, **povećava**
se potražnja

dalnjim **smanjenjem**
cijena, još više se
povećava potražnja

proizvod postaje dostupan
širokim masama radi još
većeg pojeftinjenja

NEGATIVAN ODNOS IZMEĐU CIJENE I KOLIČINE
NIŽA CIJENA – VEĆA POTRAŽNJA
VIŠA CIJENA – MANJA POTRAŽNJA

SKALA POTRAŽNJE KUKURUZA

Situacija	Cijena p (kn)	Potraživanja kol. Q (tis. t)
A	10	5
B	7	10
C	5	15
D	3	20
E	1	30

KRIVULJA POTRAŽNJE

KOL. POTRAŽIVANJA

POTRAŽNJA ZA MOBITELIMA

CIJENA

600

400

200

1300

2000

4000 KOLIČINA

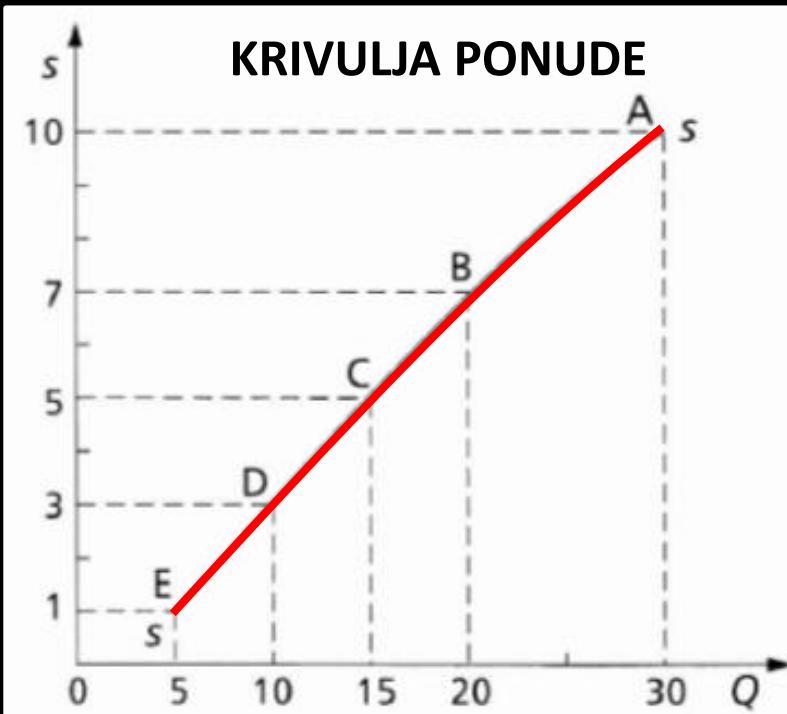
SITUACIJA	CIJENA	KOLIČINA
A	600 kn	1300 kom.
B	400 kn	2000 kom.
C	200 kn	4000 kom

ŠTO UTJEĆE NA POTRAŽNJU

- **dohodak potrošača** (*rastom dohodka, potrošači više kupuju*)
- **veličina tržišta** (*veće tržište, veća potražnja*)
- **cijene dobara** (*niža cijena, veća potražnja*)
- **ukusi i potrebe potrošača** (*hrana, cigarete i sl.*)
- **posebni utjecaji**
(npr. potražnja za klima uređajima ljeti, gospodarska kriza...)
- **raspoloživost i cijena povezanih dobara**
(npr. cijena jednog energenta se poveća, ljudi počinju koristiti drugi – npr. prelazak sa struje na drva za ogrjev)

PONUDA

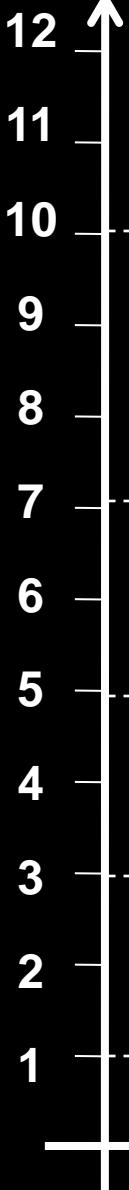
- ukupna količina dobara i usluga koje će se **nuditi na prodaju** po određenim **cijenama** na određenom **tržištu** u određenom **vremenu**
- **OPĆI ZAKON PONUDE** – proizvođači će uvijek biti voljni **ponuditi veću količinu** određenoga dobra kad mu je **cijena veća**, i obrnuto

SKALA PONUDE KUKURUZA

Situacija	Cijena p (kn)	Ponuđena količina Q (tisuća tona)
A	10	30
B	7	20
C	5	15
D	3	10
E	1	5

CIJENA

kada **cijena počne padati**,
proizvođači će **smanjiti
proizvodnju** (*jer im se manje
nego prije isplati proizvoditi*)

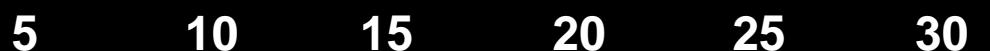
daljnje **smanjenje cijene**
utječe na **smanjenje
proizvodnje**

**POZITIVAN ODNOS IZMEĐU
CIJENE I KOLIČINE**

VIŠA CIJENA – VEĆA PONUDA

NIŽA CIJENA – MANJA PONUDA

**radi velike potražnje, cijena je
visoka** – proizvođači proizvode
više radi dobre cijene

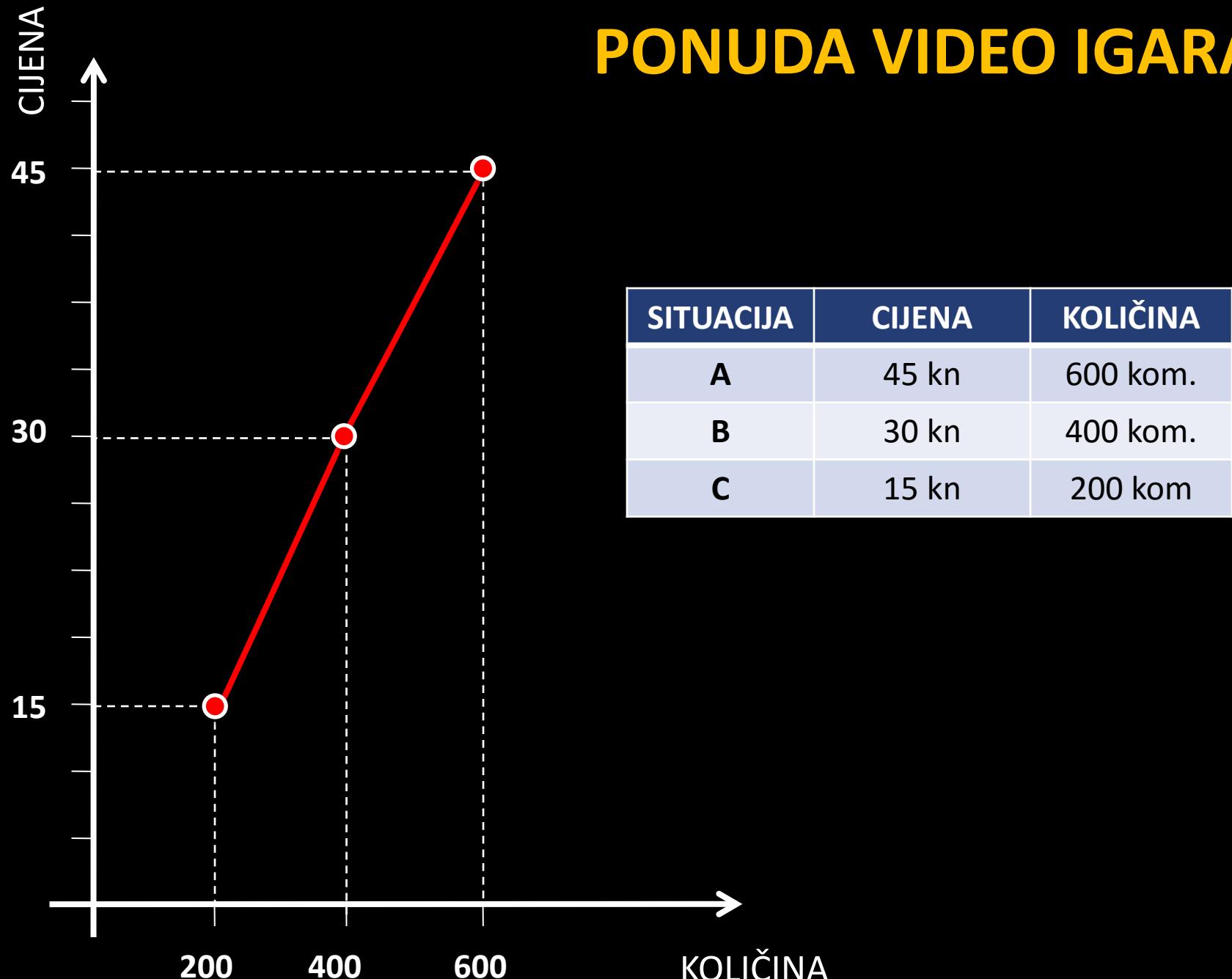

KOLIČINA KOJA SE NUDI

SKALA PONUDE KUKURUZA

Situacija	Cijena s (kn)	Količina koja se nudi Q (tis.t)
A	10	30
B	7	20
C	5	15
D	3	10
E	1	5

PONUDA VIDEO IGARA

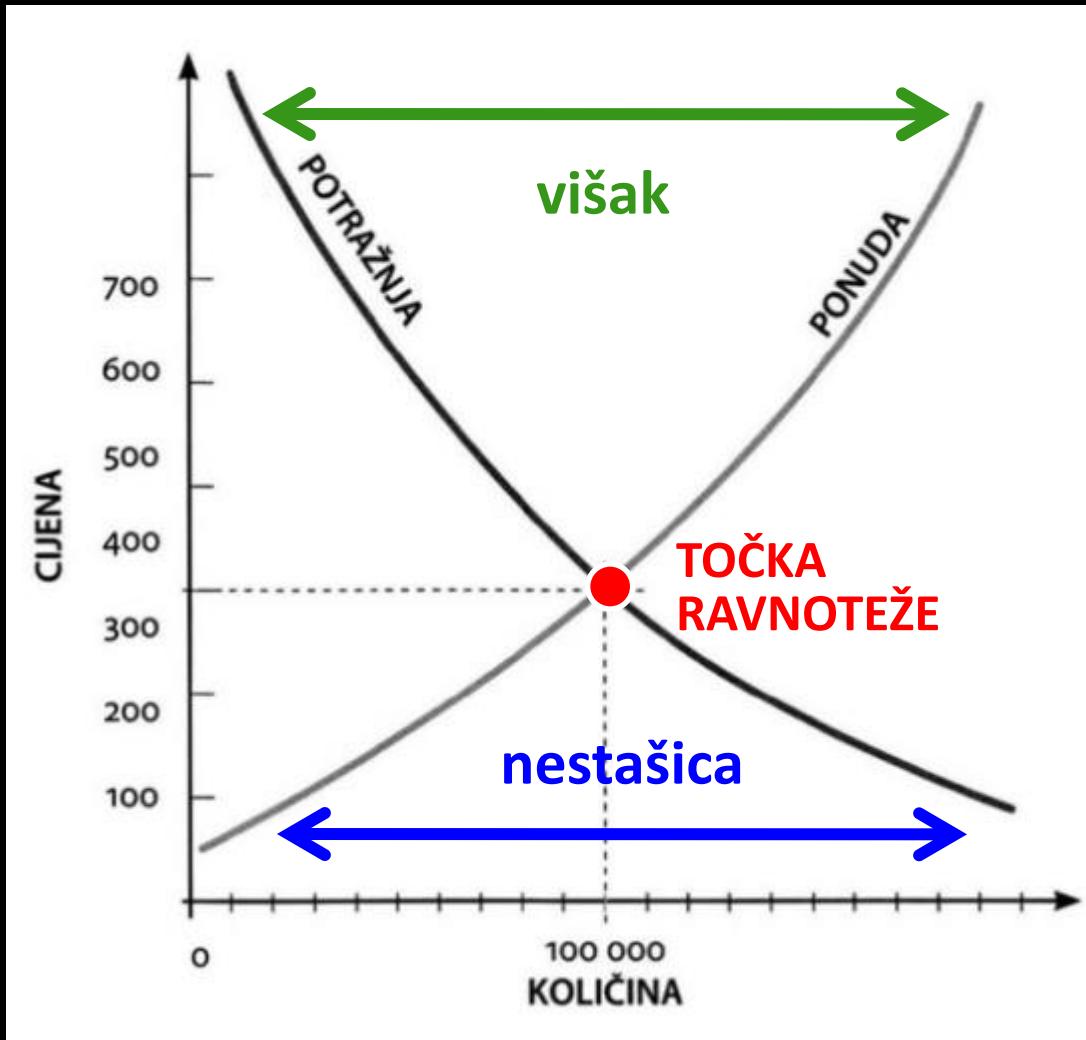

ŠTO UTJEĆE NA PONUDU

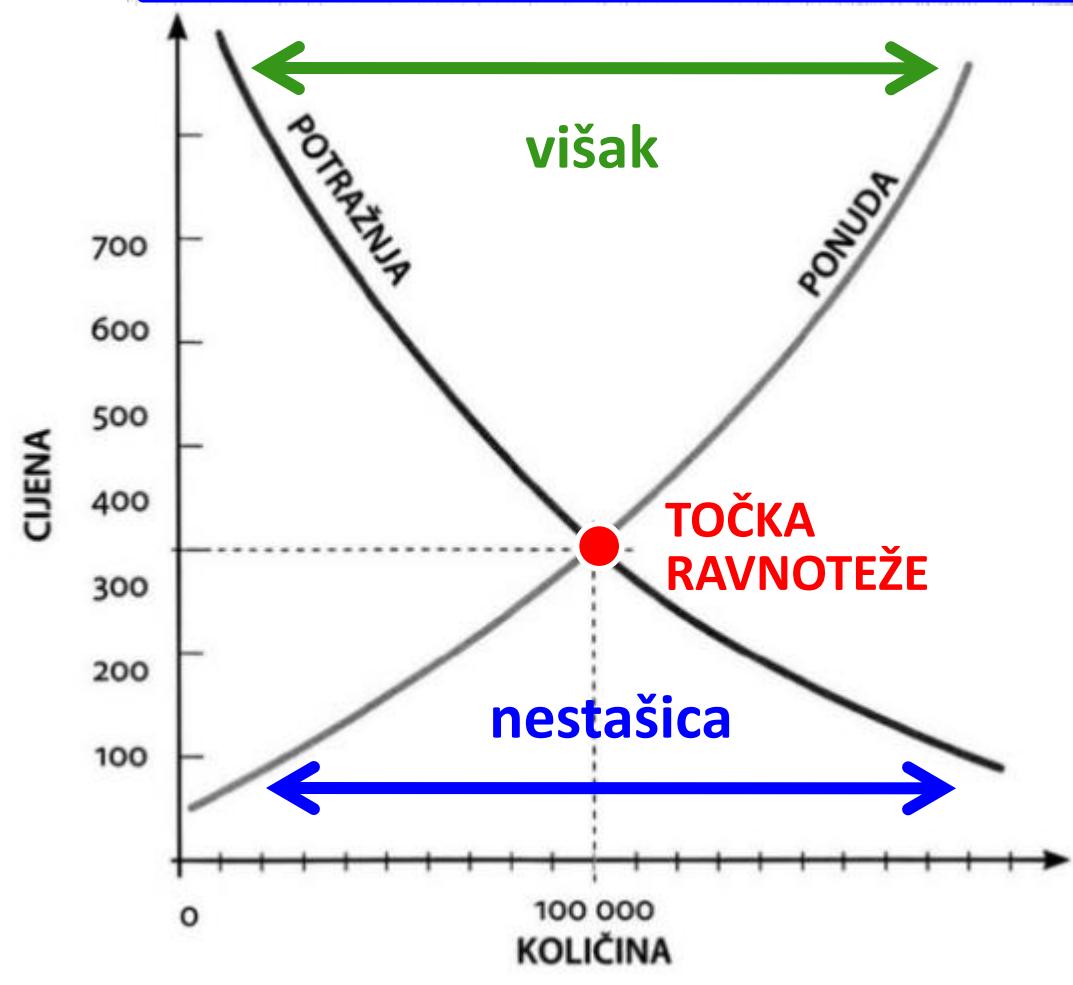
- **tehnološki napredak** (*promjene u proizvodnji i distribuciji koje smanjuju trošak – tzv. Mooreov zakon*)
- **troškovi proizvodnje** (*smanjenje troškova radne snage, energije, rude, strojeva...*)
- **cijene povezanih dobara** (*cijene alternativnih proizvoda*)
- **državne politike** (*ekološki zahtjevi, porezi, minimalne plaće radnicima...*)
- **posebni utjecaji** (*vremenske prilike, npr. u poljoprivredi*)

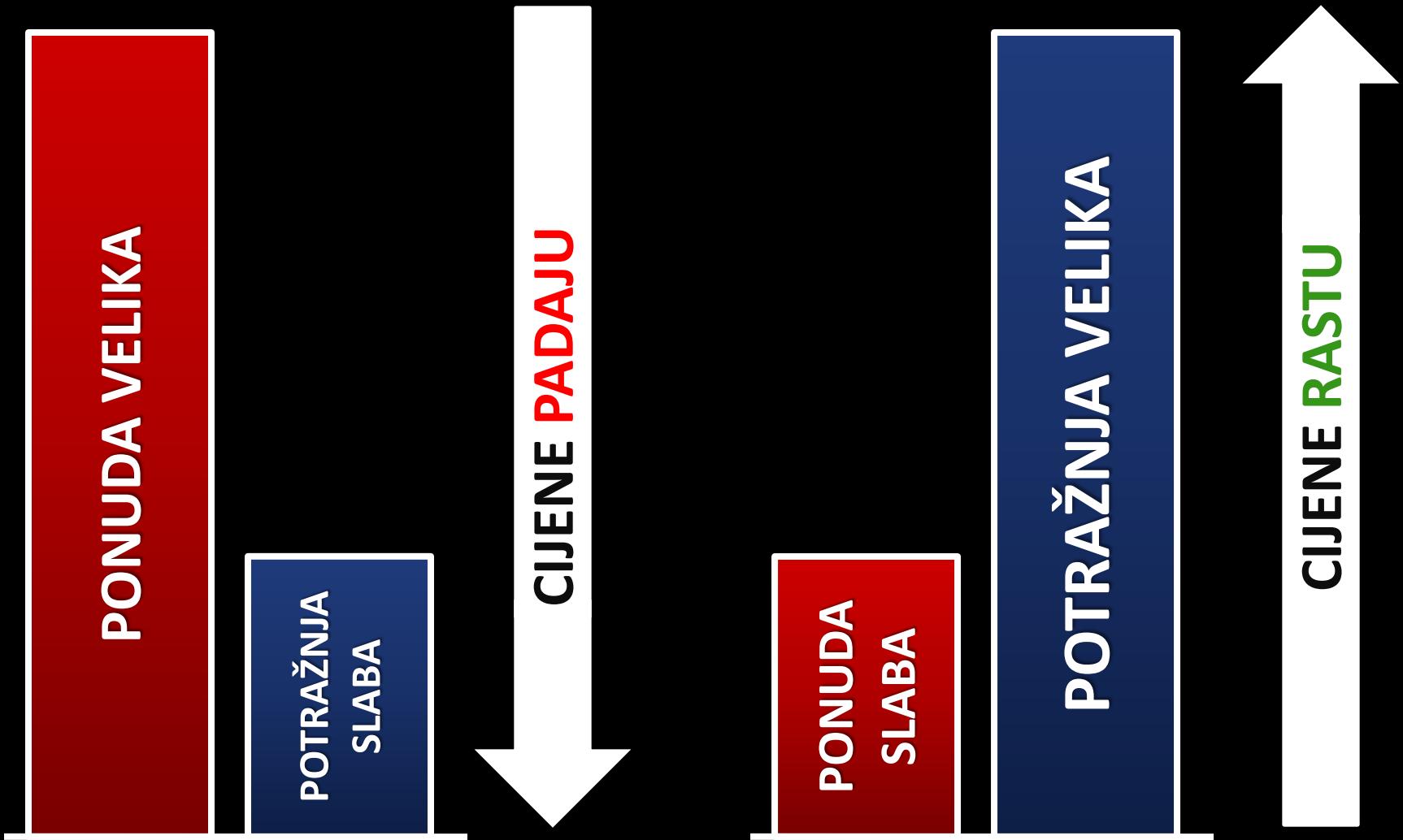
TRŽIŠNA CIJENA

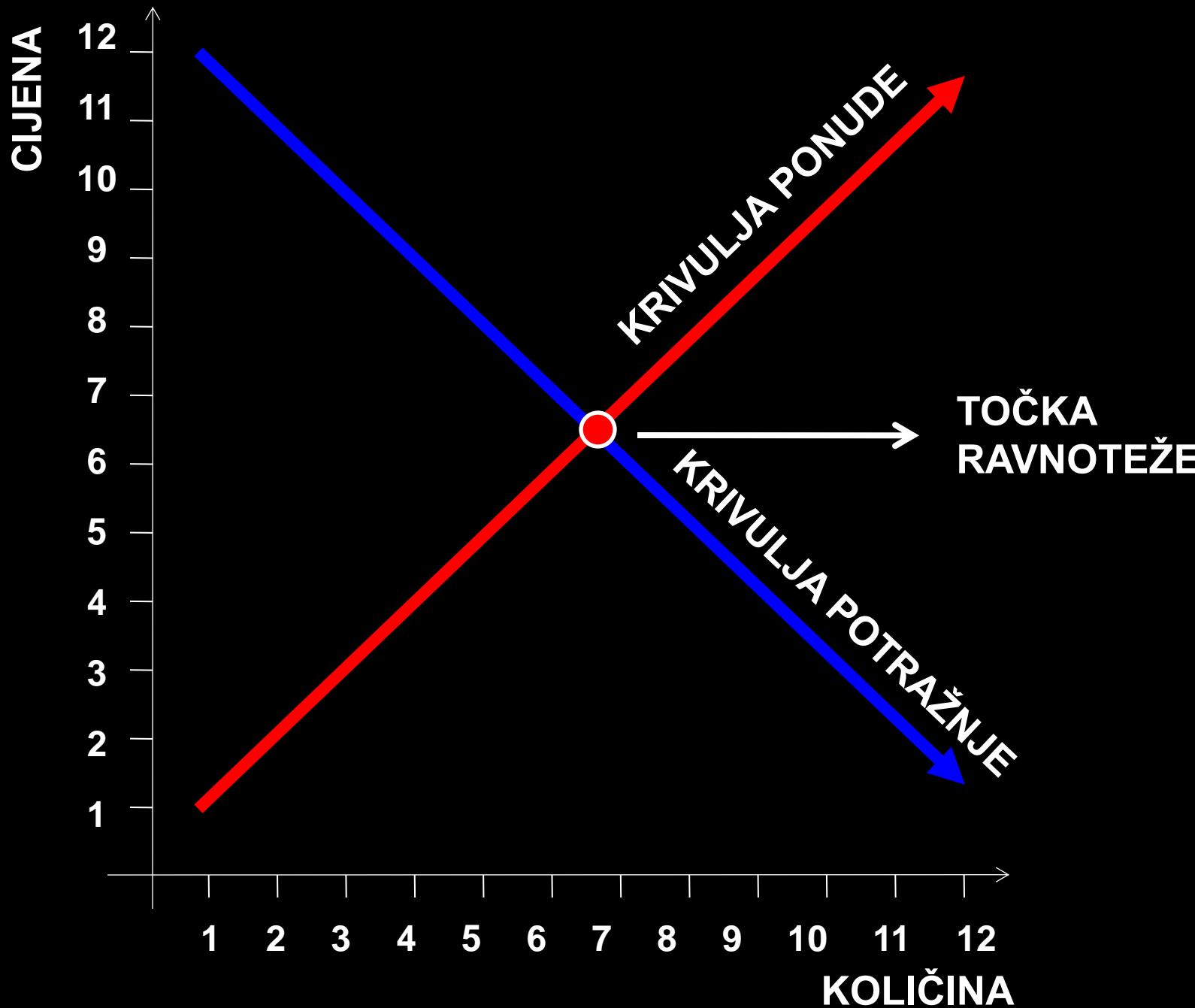
- prema zakonu ponude i potražnje, cijena na tržištu formira se **izjednačenjem ponude i potražnje**

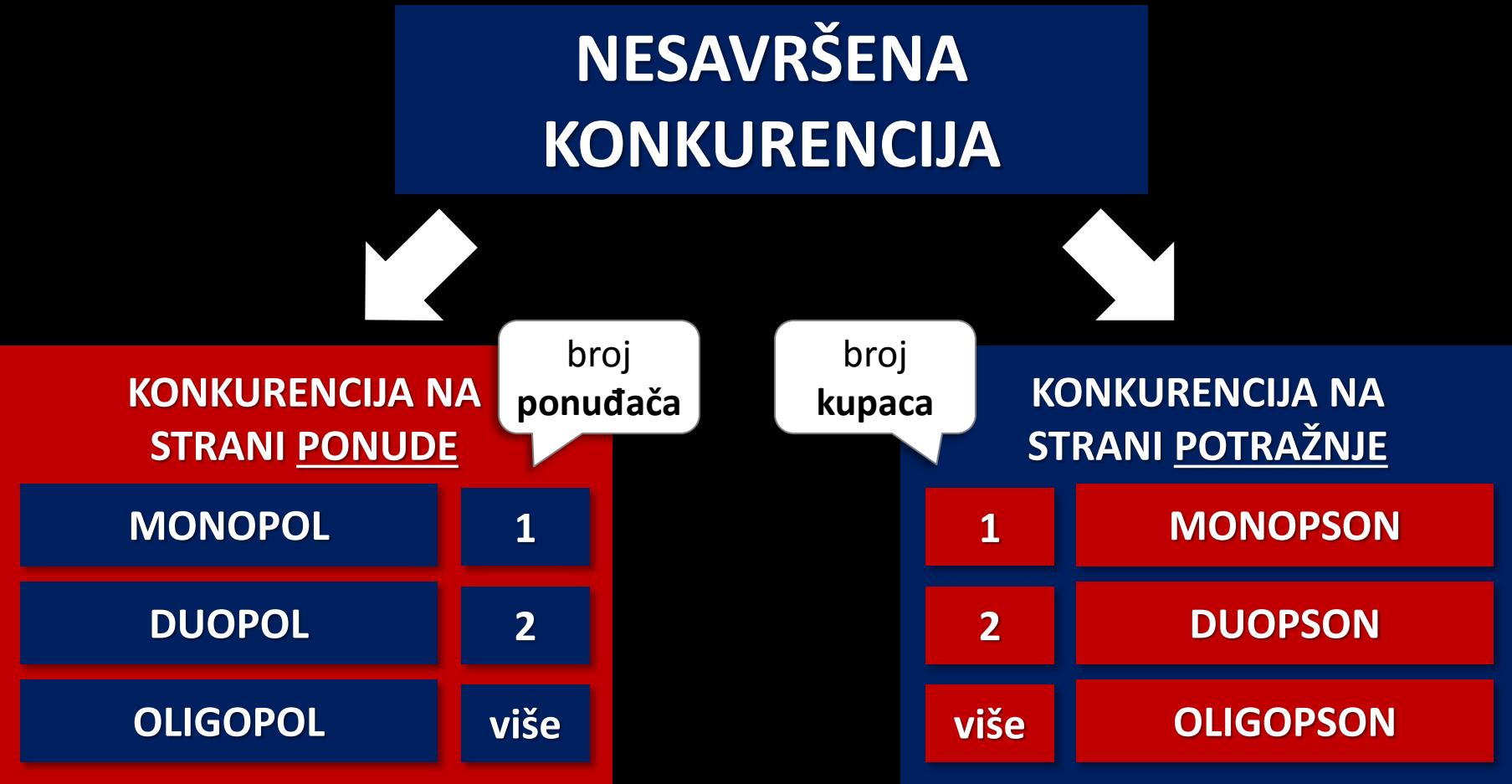
Situacija	Cijena kn	Potraživana količina (Q_d)	Ponuđena količina (Q_s)	Stanje na tržištu	Pritisak na cijenu
A	10	5	30	višak	naniže
B	7	10	20	višak	naniže
C	5	15	15	ravnoteža	neutralan
D	3	20	10	nestašica	naviše
E	1	30	5	nestašica	naviše

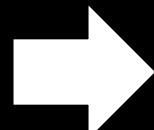

SAVRŠENA I NESAVRŠENA KONKURENCIJA

SAVRŠENA
KONKURENCIJA

Tržište gdje postoji velik broj ponuđača istog proizvoda ili usluge, te velik broj zainteresiranih kupaca. **Nitko od njih nije dovoljno moćan da može utjecati na cijenu**

SAVRŠENA I NESAVRŠENA KONKURENCIJA

- **SAVRŠENA KONKURENCIJA NA TRŽIŠTU** – postoji velik broj ponuđača istog proizvoda ili usluge, te velik broj zainteresiranih kupaca – nitko nije dovoljno moćan da može utjecati na cijenu
- **NESAVRŠENA KONKURENCIJA** – kada je ravnoteža na strani ponude ili potražnje
- ravnoteža na strani ponude:
 - **MONOPOL** – 1 ponuđač (trgovac), više kupaca
 - **DUOPOL** – 2 ponuđača, više kupaca
 - **OLIGOPOL** – više od 2 ponuđača, veći broj kupaca
- ravnoteža na strani potražnje:
 - **MONOPSON** – 1 kupac, više ponuđača (trgovaca)
 - **DUOPSON** – 2 kupca, više ponuđača
 - **OLIGOPSON** – više od 2 kupca, veći broj ponuđača